

Názov: Ukážka uplatnenia akčného výskumu v riadiacej práci vedúceho pedagogického zamestnanca	
Cieľová skupina: vedúci pedagogickí zamestnanci	
Tematická oblasť: riadenie procesov školy	
Kľúčové kompetencie: <ul style="list-style-type: none"> - riadiť autoevalváciu školského vzdelávacieho programu 	Hlavný cieľ: <ul style="list-style-type: none"> - uplatniť akčný výskum v riadiacej činnosti vedúceho pedagogického zamestnanca, - dosiahnuť zvýšenie úrovne čitateľskej gramotnosti o 10 percentuálnych bodov aspoň u 60 % žiakov. Špecifické ciele: <ul style="list-style-type: none"> - monitorovať a analyzovať súčasný stav v oblasti čitateľskej gramotnosti, - uplatniť navrhnuté riešenia (napr. čitateľské stratégie a vybrané metódy na porozumenie textu) zamerané na rozvoj čitateľskej gramotnosti v edukačnom procese, - identifikovať zmeny po uplatnení navrhnutých riešení.
Prostredie: škola	Forma: kooperácia učiteľov, konzultácia a poradenstvo s externými zamestnancami
Trvanie: cca 2 roky	
Anotácia: Uvedená aktivita je určená vedúcim pedagogickým zamestnancom (VPZ), ktorí môžu na základe konkrétnej ukážky uplatnenia akčného výskumu realizovať autoevalváciu školy a riadiť zmeny vo vybranej oblasti procesu riadenia. Vybraným procesom riadenia je proces výučby a problém, ktorý škola plánuje riešiť, sa týka čitateľskej gramotnosti žiakov.	
Potrebný materiál: uvoľnené úlohy na rozvoj čítania s porozumením, získané z výstupov národných a medzinárodných meraní, testy, vstupné a výstupné dáta	
Príbeh: Základná škola v dedinke na pomedzí Súľovských vrchov má 150 žiakov. Keď vstúpíte do budovy, víta Vás krásne vyzdobená škola, žiaria v nej práce žiakov a uvedomíte si, že na chvíľu chcete byť žiakom v tejto škole. Za všetkým vidieť aktívnu prácu učiteľov. Pani riaditeľka je spokojná s prácou svojich kolegov, ale uvedomuje si, že popri každodenných problémoch školy venuje rozhovorom s učiteľmi málo času, dokonca nemá čas na systematické sledovanie a hodnotenie edukačného procesu. Aj teraz riešila zatekanie budovy po oprave strechy. Na chvíľu sa zastavila vo svojej kancelárii a na stole ju čakala listová obálka. Jej žiaci 4. A triedy boli súčasťou pilotného testovania žiakov. Testovanie bolo zamerané na zistenie úrovne čitateľskej gramotnosti žiakov primárneho vzdelávania v slovenskom jazyku a vlastivede. Výsledky ju ale nepotešili. Úspešnosť jej žiakov bola menej ako 50 %. Uvedomila si, že v ostatnom období venovala málo času priebežnému zisťovaniu úrovne čitateľskej gramotnosti aj napriek tomu, že testovanie bolo ohlásené vopred. Na chvíľu sa zastavila, začala rozmyšľať a kládla si otázky,	

ktoré zaznamenávala na papier.

- **Výsledky by boli také isté aj v iných triedach?**
- **Ako zlepšiť uvedený stav?**
- **Čo urobiť inak?**
- **Aký by mal byť prvý krok?**
- **Povedať výsledky učiteľom bez podrobnej analýzy alebo prísť aj so stratégiou riešenia?**

Ukážka uplatnenia akčného výskumu:

1. Vstup do akčného výskumu

VPZ na základe výsledkov testovania v 4. A, rozhovorov s učiteľmi a záverov z hospitačnej činnosti VPZ formulovali odbornovo-metodický **problém** nasledovne: **nízka úroveň čitateľskej gramotnosti žiakov**. Riaditeľka sa opäť vrátila k svojim otázkam, ktoré dopĺňala, napr.: Kto bude tvoriť výskumný tím? Budeme zisťovať úroveň čitateľskej gramotnosti v prvej línii iba vo vybraných triedach? Stanovíme si stratégiu rozvoja čitateľskej gramotnosti? Všetko si podrobne premyslela a na nasledujúci deň zvolala pracovné stretnutie s vybranými učiteľmi. Učiteľom položila dve otázky, na ktoré sa potrebovali pripraviť:

- **V čom vidíte problém nízkej úrovne čitateľskej gramotnosti žiakov (konkretizujte svoje úvahy).**
- **Navrhnete kroky, ktoré potrebujeme urobiť (škola), aby sa zvýšila úroveň čitateľskej gramotnosti žiakov.**

Pracovné stretnutie bolo plné nápadov a riešení. Tým že sa uskutočnilo v učebni, návrhy boli priebežne zaznamenávané na flipchart a do počítača.

Z diskusie vyplynuli ďalšie otázky (výskumný tím spolu s učiteľmi hľadali aj odpovede):

- Čo všetko vieme o čitateľskej gramotnosti?
- Koľko učiteľov absolvovalo vzdelávanie v oblasti čitateľskej gramotnosti?
- Čo sme doposiaľ urobili?
- S čím máme najväčší problém my (učitelia)? Čo konkrétne robí problém žiakom?
- Zisťujeme pravidelne úroveň čitateľskej gramotnosti a výsledky vyhodnocujeme?
- Aké sú ciele hospitačnej činnosti, zameriavame sa a na oblasť čitateľskej gramotnosti?
- Máme vypracovaný plán na rozvoj čítania s porozumením?
- Máme v škole štandardizované testy na zisťovanie čítania s porozumením?
- Tvorja učitelia úlohy na rozvoj čitateľskej gramotnosti?
- Kooperujú navzájom učitelia na tvorbe úloh na rozvoj čitateľskej gramotnosti?
- Analyzujeme výsledky národných meraní, ak sa ich zúčastňujú žiaci našej školy?
- Čo s tým? Vieme navrhnúť riešenia?

Výskumný tím sa rozhodol, že škola začne so vzdelávaním učiteľov. Prizve si vzdelávaciu inštitúciu, ktorá bude učiť učiteľov vyhľadávať a tvoriť úlohy na rozvoj čitateľskej gramotnosti. Ako druhý krok škola vyberie uvoľnené úlohy na rozvoj čítania s porozumením, ktoré sú zverejnené na webovej stránke

www.nucem.sk a získané z výstupov národných a medzinárodných meraní, a v spolupráci s odborníkmi vypracuje testy na zistenie úrovne čitateľskej gramotnosti (slovenský jazyk, vlastiveda, dejepis).

Ciele vlastného výskumu boli sformulované nasledovne:

- *Zistiť východiskovú úroveň čitateľskej gramotnosti žiakov vo vybraných triedach a predmetoch (stav zistiť testovaním).*
- *Uplatniť navrhnuté riešenia (napr. čitateľské stratégie a vybrané metódy na porozumenie textu) zamerané na rozvoj čitateľskej gramotnosti v edukačnom procese.*
- *Overiť transfer navrhnutých riešení/prípadne inovácií z kontinuálneho vzdelávania do edukačného procesu, zameraný na rozvoj čitateľskej gramotnosti (overiť hospitačnou činnosťou a rozhovormi s učiteľmi).*
- *Zistiť úroveň čitateľskej gramotnosti po uplatnení inovácií v edukačnom procese (napr. uplatnenie čitateľských stratégií a vybraných metód na porozumenie textu).*
- *Dosiahnuť aspoň u 60 % žiakov zvýšenie úrovne čitateľskej gramotnosti o 10 percentuálnych bodov.*

2. a 3. Vstupné meranie – zber vstupných dát a analýza a interpretácia údajov

Škola zistí východiskový stav úrovne čitateľskej gramotnosti u žiakov 4. ročníka, 5. ročníka a 8. ročníka vo vybraných predmetoch.

Vedenie školy a výskumný tím (skupina vybraných učiteľov) zabezpečia zber dát z činností, ktoré budú realizované prostredníctvom výskumných metód (hospitačná činnosť, štruktúrovaný rozhovor a testovanie).

Vedenie školy analyticky spracuje hospitačné záznamy, vyhodnotí ciele hospitačnej činnosti, identifikuje pozitíva a oblasti vyžadujúce zlepšenie a vyjadří sa na adresu transferu poznatkov zo vzdelávania do edukačného procesu. Výskumný tím výsledky rozhovorov s učiteľmi spracuje samostatne a získané dáta z testovania analyticky vyhodnotí, spracuje analýzu jednotlivých položiek testu.

4. Hľadanie teoretického riešenia

Cieľom konania vedenia školy a učiteľov je zvýšiť úroveň čitateľskej gramotnosti žiakov a vytvoriť podmienky na vzájomnú diskusiu medzi učiteľmi. Vedenie školy zabezpečí pre školu odbornú literatúru zameranú na testovanie žiakov, na tvorbu úloh na rozvoj čitateľskej gramotnosti a na výber čitateľských stratégií a metód na podporu čítania s porozumením. Štúdium odbornej literatúry viedlo učiteľov k hľadaniu riešení (návrh publikácií: J. Maňák a V. Švec: Cesty pedagogického výskumu, 2004; A. Seberová a M. Malčík: Autoevalvácia školy od teórie k praxi a výskumu, 2009; D. Silverman: Ako robiť kvalitatívny výskum?, 2005; Autorský tím: Model sebahodnotenia, Manuál sebahodnotenia a Dodatok – kritériá kvality a nástroje sebahodnotenia (ŠŠI), 2012; O. Zápotočná: Čitateľská gramotnosť a jej rozvoj v primárnom vzdelávaní, 2013; D. Heldová a kol.: Metakognitívne stratégie rozvíjajúce proces učenia sa žiakov, 2011; R. Somorová: Úlohy na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti žiakov 5. a 6. ročníka ZŠ a gymnázií s osemročným štúdiom, 2011; www.nucem.sk (uvoľnené úlohy na rozvoj čítania s porozumením a pod.).

5. Výber optimálneho riešenia

Základom na výber optimálneho riešenia budú publikácie zamerané na rozvoj čitateľskej gramotnosti a tvorbu testov, interné dokumenty školy (správa o výchovno-vzdelávacej činnosti, jej výsledkoch a podmienkach, zápisy zo zasadnutí MZ a PK, diagnostické záznamy, záznamy z hospitačnej činnosti) a publikácie zamerané na realizáciu výskumu.

Riešenie: čitateľské stratégie a vybrané metódy na rozvoj porozumenia textu.

6. Realizácia

Učitelia počas obdobia jedného roka uplatňujú čitateľské stratégie a vybrané metódy na rozvoj porozumenia textu. Učitelia vzájomne kooperujú pri príprave vyučovacích hodín, analyzujú odučené vyučovacie hodiny, spracúvajú didaktickú analýzu vyučovacej hodiny a vzájomne sa informujú o výsledkoch. Vedenie školy vykonáva systematicky hospitačnú činnosť/evalvačnú činnosť, hospitačné záznamy priebežne analyzuje. Súčasťou evalvačných tímov sú aj predsedovia predmetových komisií a metodických združení. Vedenie školy vypracuje mesačný plán hospitačnej činnosti a stanoví evalvačné tímy. Hospitáciu tvoria minimálne dvaja zástupcovia školy, z ktorých jeden je členom vedenia školy. Všetci učitelia sú informovaní o pláne hospitačnej činnosti.

7. Výstupné meranie a spätná väzba

Po uplynutí školského roka sú navrhnuté postupy overované. Testom, ktorí učitelia vypracovali, je zisťovaná opäť úroveň čitateľskej gramotnosti vo vybraných triedach. Test svojou úrovňou zodpovedá vstupnému testu. Vedenie školy spolu s učiteľmi, ktorí hospitovali na vyučovacích hodinách, analyticky spracuje záznamy a rozhovory s hospitovanými učiteľmi. Vzájomnou komunikáciou odpovedajú na otázky:

Nastala zmena v sledovanej oblasti? Aká, v čom?

Dosiahli sme pridanú hodnotu v sledovanej oblasti?

Podarilo sa nám zvýšiť úroveň čitateľskej gramotnosti žiakov, o koľko?

8. Formulovanie skúseností

Vedenie školy spolu s učiteľmi vypracuje písomnú správu. Písomná správa tvorí kľúčovú súčasť celého výskumu. **Návrh písomnej správy** (správa môže byť napísaná formou prípadovej štúdie):

- Východisko riešenia problému
- Vstupné meranie zamerané na zistenie úrovne čitateľskej gramotnosti žiakov vo vybraných triedach a predmetoch (zber údajov, analýza a ich interpretácia)
- Návrh riešení (napr. výber a opis čitateľských stratégií a metód na rozvoj čítania s porozumením, návrh učebných pomôcok s podporou IKT a pod.)
- Realizácia (opis aktivít medzi meraniami)
- Výstupné meranie zamerané na zistenie úrovne čitateľskej gramotnosti žiakov vo vybraných triedach a predmetoch (zber údajov, analýza a ich interpretácia, preukázanie zmeny) vrátane komparatívnej analýzy
- Zhrnutie skúseností a formulovanie odporúčaní

Skúsenosti získané riešením uvedenej problematiky škola môže šíriť aj do ďalších ročníkov a iných predmetov/vzdelávacích oblastí/odborov, prípadne svoje skúsenosti publikovať napr. v Pedagogických rozhľadoch.

Autor/Zdroj:

RNDr. Mária Rychnavská, PhD.

Ďalšie zdroje:

RYCHNAVSKÁ, M., 2017. Akčný výskum ako nástroj autoevalvácie školy. Bratislava: MPC. ISBN 978-80-565-1427-6 (dostupné z: <https://mpc-edu.sk/akcny-vyskum-ako-nastroj-autoevalvacie-skoly>)

RYCHNAVSKÁ, M a M. NOGOVÁ, 2015. Akčný výskum ako nástroj autoevalvácie školy. Príspevok z medzinárodnej konferencie ICOLLE 2015. ISBN 978-80-7509-287-8 (dostupné z: <https://www.icolleconference.cz/files/sbornik-icolle-2015.pdf>)